

Adam Kądziela
Uniwersytet Warszawski
e-mail: adamkadziela93@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4897-8393

Partycypacja wyborcza młodych Polaków – uwarunkowania i wyzwania

Rok 2015 przyniósł niespodziewane zmiany na polskiej scenie politycznej i zdefiniował jej kształt na kolejne cztery lata. Szczególny charakter 2015 r. wynika z faktu, że odbyły się w nim wybory zarówno prezydenckie, jak i parlamentarne. Wbrew wynikom badań sondażowych i przewidywaniom komentatorów sukces w pierwszych wyborach odniósł kandydat Prawa i Sprawiedliwości, Andrzej Duda. Jego zwycięstwo uutorowało drogę do sukcesu w październikowych wyborach parlamentarnych Komitetowi Wyborczemu Prawo i Sprawiedliwość. Tym samym po raz pierwszy w historii Polski po 1989 r. rząd mogła stworzyć jedna formacja polityczna, a w polskim parlamencie zabrakło formacji lewicowych.

Cztery lata później, w 2019 r. mandaty w wyborach parlamentarnych zdobyli przedstawiciele pięciu ogólnopolskich komitetów wyborczych. 235 mandatów objęli kandydaci tworzonego przez trzy ugrupowania polityczne (Prawo i Sprawiedliwość, Solidarną Polskę Zbigniewa Ziobro, Polskę Razem Jarosława Gowina) Komitetu Wyborczego Prawo i Sprawiedliwość. Istota powyższych wyborów, a także towarzysząca im debata publiczna, dotycząca wpływu ludzi młodych na wynik wyborczy stanowią przesłanki do podjęcia tematu partycypacji wyborczej młodzieży w wyborach parlamentarnych.

Celem niniejszej pracy jest analiza wyników wyborów w grupie wyborczej młodzieży, poziomu jej zaangażowania politycznego i społecznego, a także znalezienie odpowiedzi na pytania o przyczyny partycypacji i absencji wyborczej młodych Polaków, o ich poglądy i postawy polityczne. Biorąc pod uwagę szeroki katalog form zaangażowania, należy zauważyć, że pojęcie partycypacji politycznej jest pojęciem szerokim i znacząco wykracza poza udział w głosowaniu. W niniejszej pracy, partycypacja wyborcza jako forma politycznego zaangażowania, będzie definiowana jako realizacja czynnego prawa wyborczego. Analiza partycypacji młodzieży w wyborach odnosić będzie się przede wszystkim do ilościowego uczestnictwa w wyborach. W związku z tym dane, które zostaną poddane analizie, dotyczyć będą frekwencji w grupie wiekowej od 18. do 30. roku życia. Warto jednak odnotować, że sama kategoria „uczestnictwa” nie jest wyłącznie związana z głosowaniem, a głosowanie nie jest najbardziej skuteczną formą oddziaływania na decydentów, co zostanie udo- wodnione w dalszej części tekstu. W zglobalizowanym świecie klasyczne kategorie

partycypacji wyborczej tracą na znaczeniu, a na znaczeniu zyskują alternatywne formy wywierania wpływu na władzę. Analizując partycypację wyborczą młodych Polaków, warto zwrócić uwagę na inne formy partycypacji, takie jak podpisywanie petycji, udział w protestach, udział w dyskusjach na forach internetowych, finansowanie organizacji politycznych. Tego typu działania także zostaną poddane analizie, gdyż mogą stanowić formę skutecznego wpływu na decyzje podejmowane przez pozostałą część społeczeństwa.

W pierwszej części artykułu zdefiniowane zostały pojęcia istotne dla zrozumienia problematyki pracy, tj. partycypacja wyborcza i młodzież. Syntetyczne ujęcie literatury przedmiotu pozwala zrozumieć złożoność pojęcia partycypacji. W oparciu o akty prawne, raporty międzynarodowe, dane Głównego Urzędu Statystycznego, a także programy i strategie, których przedmiotem jest problematyka młodzieżowa, przedstawione zostały najczęściej stosowane definicje ludzi młodych. Część ta wskazuje szerokie spektrum terminologiczne, umożliwiając tym samym wybór najwłaściwszych definicji dla dalszych rozważań.

Kolejna część pracy poświęcona jest refleksji nad preferencjami wyborczymi ludzi młodych w 2015 r. i 2019 r. To próba odpowiedzi na pytania czym charakteryzuje się elektorat młodych Polaków i jakie są ich preferencje wyborcze. Ta część stanowi szczegółową analizę wyników wyborów parlamentarnych w 2015 r. i 2019 r. pod kątem czynnego prawa wyborczego. Stanowi punkt wyjścia do rozważań, dotyczących bezpośredniego wpływu ludzi młodych na wyniki wyborów. Korelacja zachodząca między wyborczym rezultatem a liczbą głosujących osób z danej kategorii wiekowej umożliwia dokonanie oceny potencjału wpływu określonej grupy wyborców na ostateczny wynik. Na rezultat oddziałuje również zaangażowanie młodych ludzi w działalność społeczną i polityczną, zainteresowanie polityką, dlatego te aspekty również zostaną poddane analizie. Rozważania zwięźcono omówieniem wyników badania, którego koordynatorem był autor artykułu. Badanie „Determinanty partycypacji wyborczej młodych Polaków w 2019 r.” zostało zrealizowane przez Centrum Badań Marketingowych INDICATOR na zlecenie Fundacji Konrada Adenauera metodą wspomaganą komputerowo wywiadów telefonicznych (tzw. CATI). Zrealizowano 1200 wywiadów na ogólnopolskiej grupie osób w wieku 18–30 lat. Próba była reprezentatywna ze względu na takie zmienne jak: płeć, wiek, województwo, wielkość miejsca zamieszkania. Badanie zrealizowane zostało w dniach 5–23 września 2019 r.

Zestawienie wniosków z rozważań dotyczących partycypacji wyborczej młodzieży i jej wpływu na wyniki wyborów parlamentarnych w 2015 r. i 2019 r. to punkt wyjścia do podsumowania, oceny uwarunkowań i wyzwań związanych z partycypacją wyborczą młodych Polaków.

Definicja partycypacji wyborczej

Analiza pojęcia partycypacji wyborczej ludzi młodych winna być poprzedzona analizą zagadnienia, jakim jest sama partycypacja polityczna. Politolodzy zajmujący

się problematyką aktywności politycznej nie definiują tego pojęcia w sposób jednoznaczny. Mimo to, warto na samym wstępie podkreślić, że zaangażowanie i aktywność obywatelska są czynnikami warunkującymi jakość systemu demokratycznego. Aktywność identyfikowana jest z uczestnictwem, czyli *działaniem obywateli zmierzającym do wspierania lub wywarcia wpływu na politykę i władzę*¹, a także na *podjętym decyzje*². W tym kontekście istotne są rozważania amerykańskiego politologa Roberta Dahla, w których stwierdza on, że *demokracja w jej klasycznym rozumieniu oznaczała przede wszystkim bezpośredni udział obywateli; demokracja albo jest partycypacyjna albo jej w ogóle nie ma*³. W literaturze przedmiotu wyodrębniono dwa nurty teoretyczne: nurt elitarystyczny i partycypacyjny⁴. Pierwszy podkreśla szczególne znaczenie udziału w głosowaniu i przyjmuje założenie, że do urn udają się obywatele, którzy chcą zmiany. Drugi nurt za fundament demokracji uznaje partycypację, rozumianą jako dialog obywateli z rządzącymi. Partycypacja to również konieczna przesłanka dla realizacji fundamentalnej wartości demokracji, jaką jest wolność.⁵ Bez względu na przyjęte założenia należy uznać, że warunkiem realizacji idei demokracji uczestniczącej jest rozumiana jako bezpośredni udział obywateli w wyborach, partycypacja.⁶ Skorzystanie z prawa wyborczego wymaga relatywnie małego zaangażowania, dając jednocześnie stosunkowo duży wpływ na selekcję elit, odpowiedzialnych za politykę, która z kolei determinuje jakość życia obywateli.⁷ Rozumiany w ten sposób model uczestnictwa obywateli zwiększa z jednej strony konkurencję między politykami, z drugiej zaś może zostać uznany za taki, który nie jest pełną emanacją idei partycypacji, gdyż wyraża się ona w *osobistym, aktywnym i chętnym włączeniu się*⁸.

Definicja młodzieży

Podobnie jak w przypadku terminu „partycypacja”, trudno jest przytoczyć jedną, uniwersalną definicję młodzieży. W znaczącym stopniu zależy ona od problematyki opracowania. Mnogość definicji pojęcia „młodzieży” w poszczególnych raportach i badaniach powoduje, iż przytoczenie jednolitej definicji wydaje się być niemożli-

¹ L. W. Milbrath L.W., L. M. Goel M.L., *Political participation: How and why d people get involved in politics?*, Rand McNally, Chicago 1977, s. 2.

² S. Verba, N. Nie, *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*, New York 1972, s. 2

³ R. Dahl, *Demokracja i jej krytycy*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1995, s. 13.

⁴ M. Żerkowska-Balas, A. Kozaczyk, *Obywatele i wybory*, Warszawa 2013, s. 1.

⁵ A. Lijphart, *Unequal Participation Democracy's Unresolved Dilemma*, American Political Science Review, https://www.jstor.org/stable/2952255?seq=1#page_scan_tab_contents, dostęp: październik 2015, San Diego 1997, s. 1–14.

⁶ R. Dahl, *Demokracja i jej krytycy*, Kraków 1995, s. 316.

⁷ R. Teixeira, *The Disappearing American Voter*, Washington 1992, s. 277.

⁸ G. Sartori, *Teoria demokracji*, PWN, Warszawa 1998, s. 145.

we. Debatę publiczną zdominowały określenia młodzieży np.: stracone pokolenie, pokolenie Y i Z, millenialsi, czy pokolenie Ikea. Wydarzenia, które ukształtowały w pewnej mierze świadomość kolejnych roczników, pozwalają wyróżnić zespół cech charakterystycznych dla danego pokolenia czy generacji. Sytuację życiową, a także percepcję rzeczywistości młodych Polaków w wieku 18–29 lat, zdeterminowały dwa ważne czynniki. Pierwszy z nich to brak brzemienia doświadczenia okresu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, drugi – akcesja Polski do Unii Europejskiej⁹. I tak debatę na temat współczesnych problemów ludzi młodych zdominowały etykiety takie jak „Pokolenie Y”, czy „Pokolenie Z”, które pozwalają na dokonywanie pewnych uogólnień i wyróżnienie generalnych cech. Jacy zatem są przedstawiciele „Generacji Y” i „Z”? Zaproponowana w 1993 r. na łamach magazynu „AD Age” kategoria „Pokolenia Y” odnosi się do pokolenia tzw. wyżu demograficznego tj. osób urodzonych między 1984 a 1997 r.¹⁰. Zmiana modelu rodziny w latach 80. XX w. oraz zwiększenie zainteresowania rozwojem dzieci wpłynęło na postawy osób dojrzewających w okresie milenijnym. W przeciwieństwie do pokolenia swoich dziadków i rodziców są bardziej pewni siebie, lepiej wykształceni, ambitni, nastawieni na sukces, a także bardziej mobilni i biegli w kwestiach cyfrowych. Mimo posiadania tych zalet, ich sytuacja materialna znacznie odbiega od oczekiwań. Wynika to nie tylko z ich wysokich aspiracji, ale także z sytuacji ekonomicznej danego państwa oraz sytuacji demograficznej. Relacje z rówieśnikami, rodzicami, a także pracodawcami wpływają na kształt postrzegania otaczającej ich rzeczywistości oraz wolę zaangażowania.

Warto wskazać w tym miejscu generalną zasadę mówiącą, że czynnikiem warunkującym poczucie przynależności „Pokolenia Y” do jest zbliżona sytuacja ekonomiczna, nie zaś wspólne wartości czy interesy¹¹. To wpływa na jego postawy i ogólną nieufność wobec elit politycznych. W zestawieniu ze starszymi pokoleniami, przedstawiciele „Generacji Y” podchodzą bardziej sceptycznie i zachowawczo do obietnic wyborczych¹².

W kontekście debaty o „Pokoleniu Y” – osób urodzonych między 1980 a 2000 rokiem, warto przyrzeć się wkraczającemu obecnie w dorosłe życie „Pokoleniu Z” – osób urodzonych po 2000 roku, które zdobywają prawo wyborcze. Niewielki dorobek badawczy w tym zakresie pozwala na wyróżnienie kilku najważniejszych cech, które z biegiem lat i wraz z wkraczaniem w dorosłe życie mogą ulec weryfikacji. To generacja, która w związku z postępującym procesem rozwoju nowoczesnych technologii posiada większe kompetencje cyfrowe od poprzedników. Otwartość

⁹ W. Wrzesień, *Czy pokoleniowość nam się nie przydarzy? Kilka uwag o współczesnej polskiej młodzieży*, [w:] *Kwartalnik Nauka*, Warszawa 2007, s. 132.

¹⁰ Tamże, s. 135.

¹¹ Tamże, s. 150.

¹² Young people and democracy. *Not turning out.*, 4 lutego 2017 r., w: <http://www.economist.com/news/international/21716023-democracies-are-risk-if-young-people-continue-shun-ballot-box-millennials-across>, dostęp: marzec 2017.

i pewność siebie nie idzie jednak w parze z umiejętnością utrzymywania bezpośrednich kontaktów i umiejętnością współpracy. Znamienne dla przedstawicieli najmłodszej generacji jest to *żeby niczego nie przeoczyć, uczestniczyć, obejrzeć, zobaczyć. I udokumentować (choćby na smartfonie)*¹³. Fakt, iż pokolenie to jest silnie zinformalizowane, a także chce mieć wpływ na otaczającą rzeczywistość, będzie stawał przed politykami poważne wyzwania związane ze znalezieniem efektywnych narzędzi komunikacji z tą grupą wyborców oraz zachęceniem jej do głosowania.

Kwerenda aktów prawnych jak również opracowań instytucji międzynarodowych i badawczych, pozwala na ukazanie szerokiego spektrum definicyjnego, a także wybór najwłaściwszego określenia dla weryfikacji tezy artykułu. Najczęściej wyznaczone dla okresu młodości granice utożsamiane są z ważnymi momentami życiowymi, tj. zakończeniem okresu dzieciństwa i wchodzeniem w wiek dojrzały¹⁴. Powstaje naturalne pytanie o wiek, w którym dana osoba przestaje być dzieckiem i staje się osobą młodą oraz przestaje być osobą młodą i staje się dorosłą. Wiele z definicji uznaje podjęcie i wykonywanie pracy zarobkowej za czynnik, umożliwiający określenie odpowiednich ram wiekowych. Stąd duża rozbieżność w przytaczanych w literaturze przedmiotu definicjach i kategoriach wiekowych: 13–30, 15–24, 15–30, 18–29. Zarówno Organizacja Narodów Zjednoczonych¹⁵, Bank Światowy¹⁶, jak i polscy badacze¹⁷ uznają za osoby młode ludzi pomiędzy 15. a 24. rokiem życia. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, poddając analizie sytuację ludzi młodych na rynku pracy, przyjmuje za przedział młodości wiek 15–30 lat¹⁸. Ta perspektywa wynika z przyjętego przez Komisję Europejską założenia, które bierze pod uwagę w szczególności uwarunkowania systemów edukacyjnych większości państw członkowskich, tj. zakończenie formalnej edukacji i wejście na rynek pracy. W Polsce *nauka jest obowiązkowa do ukończenia 18 roku życia*¹⁹. Sprawia to, że przyjęte przez Komisję Europejską kryteria wymagają modyfikacji i uznania za osoby usamodzielniające się jednostki, które ukończyły 18. rok życia. W niniejszej pracy

¹³ *Millenials, generacja Z... Skąd wiadomo, do którego pokolenia się należy?*, 19 marca 2016 r., w: <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/ludzieistyle/1654918,1,millenials-generacja-z-skad-wiadomo-do-kotorego-pokolenia-sie-nalezy.read>, dostęp: luty 2017.

¹⁴ Hasło: Młodzież, [w:] *Encyklopedia Socjologii*, t. II, K. Koseła, Warszawa 1999, s. 254.

¹⁵ Secretary-General's Report to the General Assembly, A/36/215, 1981, w: <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>, dostęp: luty 2017.

¹⁶ K. Iversen, *Listen, Learn and Invest in Young People*, październik 2014, w: <http://blogs.worldbank.org/youthink/listen-learn-and-invest-young-people>, dostęp: luty 2017.

¹⁷ G. Sygnowski, *Postawy warszawskich studentów wobec integracji europejskiej*, [w:] E. Skotnicka-Illasiewicz (red.), *Spółeczny bilans korzyści i kosztów członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, https://polskawue.gov.pl/files/Dokumenty/Publikacje_o UE/Raporty_i_Analizy/Analiza_spoleczny_bilans.pdf, dostęp: marzec 2015, Warszawa 2003, s. 219.

¹⁸ M. Jelonek, K. Kasperek, M. Magierowski, *Młodzi na rynku pracy – pracownicy, przedsiębiorcy, bezrobotni*, Warszawa 2015, s. 14.

¹⁹ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425), <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19910950425>, dostęp: luty 2017, art. 15.

przyjęto ostatecznie założenie, że osoba młoda to osoba, która uzyskała pełną zdolność do czynności prawnych, posiada czynne prawo wyborcze i nie ukończyła 30. roku życia.

Tabela 1. Udział osób młodych (18–30 lat) w populacji dorosłych Polaków

	2015 r.	2019 r.
Liczba Polaków	38 419 004	38 200 553
Liczba osób młodych	6 716 810	5 449 660
Udział osób młodych w populacji dorosłych	17,48 proc.	14,27 proc.

Źródło: GUS, Struktura ludności według wieku od 1970 r., <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-piramida/>

Przyjęcie konkretnego założenia determinuje potencjał wpływu grupy młodzieży na wyniki wyborów. Przyjęcie, że ludzie młodzi to osoby w wieku 15–24 lata oznaczałoby, że w 2015 r. osoby młode w liczbie 4 076 790 stanowiły 12,5 proc. ogółu obywateli powyżej 15. roku życia. Jeśli z kolei przyjmiemy, że osoby młode to osoby do 30. roku życia, które posiadają czynne prawo wyborcze, to będzie to oznaczać, że adresatami postulatów, dotyczących młodzieży w kampaniach wyborczych 2015 r. mogło być nawet 6 716 810 osób. W 2019 r. kandydaci w wyborach parlamentarnych adresowali swoje postulaty do mniejszej o ponad milion osób grupy młodych wyborców. Niewątpliwie czynnik ilościowy jest jednym z najważniejszych w kalkulacji wyborczej polityków. Nie zmienia to faktu, że potencjał wpływu tej grupy wyborców pozostaje nadal duży, a jej mobilizacja do uczestnictwa wyborczego może przechylić szalę zwycięstwa wyborczego.

Partycypacja i absencja wyborcza w Polsce

Aby ocenić poziom partycypacji, konieczny jest dobór takich form zaangażowania, które są mierzalne. Poziom obywatelskiego zaangażowania może być mierzony za pomocą takich czynników jak: zainteresowanie polityką, regularny udział w głosowaniu, udział w demonstracjach, włączanie się w inicjatywy społeczno-polityczne. Wieloaspektowość podejść definicyjnych umożliwia jednak wyróżnienie czynników nie tylko ilościowych, ale także jakościowych.

Alternatywą dla tradycyjnego podejścia, w którym poziom partycypacji zależy od ww. czynników, miałby być model demokracji deliberatywnej. Jej istotą jest nieskrępowana, wolna, merytoryczna debata obywateli²⁰. O ile jest to ciekawy model teoretyczny, który znajduje swoje odzwierciedlenie w procesach decyzyjnych, to z punktu widzenia niniejszej artykułu nie znajduje on swojego zastosowania.

²⁰ M. Zabdyr-Jamróż, *Demokracja, partycypacja, deliberacja*, [w:] M. Król (red.), *Nauka prowadzi w przyszłość*, Kraków 2014, s. 303.

Metody deliberacji są wciąż rozwijane, jednakże na obecnym etapie debata na jej temat jest daleka od wiążących wniosków. Ponadto, trudno dostrzec w kampaniach wyborczych przykład będący dowodem na wykorzystanie narzędzi deliberacyjnych.

Z tych powodów najczęściej analizowanym w przestrzeni publicznej wskaźnikiem obrazującym poziom partycypacji jest frekwencja wyborcza. To stosunek liczby wyborców, którzy wzięli udział w głosowaniu, do liczby wyborców uprawnionych do głosowania. Otrzymany wynik można interpretować jako stopień korzystania z czynnego prawa wyborczego²¹. Z kolei nieskorzystanie z prawa wyborczego przez osoby, które je posiadają, definiowane jest jako absencja wyborcza²². Co ciekawe, *zdecydowanie częściej w wyborach uczestniczą obywatele z górnych warstw struktury społecznej, a znacznie rzadziej głosują przedstawiciele warstw niższych i uposledzonych, co sprawia, że ich interesy są gorzej reprezentowane w ciałach przedstawicielskich, mniejsza jest też szansa na realizację ich oczekiwań*²³. Mark N. Franklin, analizując przyczyny absencji, konstatuje, że partycypują ci, którzy mają odpowiednie zaplecze merytoryczne i finansowe. Oprócz poziomu wykształcenia, wpływ na poziom uczestnictwa obywateli w wyborach ma również poziom agitacji partii politycznych, proporcjonalność systemu wyborczego, a także kalkulacja korzyści i strat, wynikających z wzięcia udziału w wyborach i oddania głosu na dane ugrupowanie²⁴.

Niski poziom uczestnictwa wyborczego wynika z przekonania o niewielkim znaczeniu pojedynczego głosu, braku zainteresowania polityką, niskiej kultury politycznej i jej nietrwałości²⁵. Wpływ na poziom frekwencji mają również uwarunkowania kulturowe, miejsce zamieszkania, wiek, a także postawy sprzeciwu wobec elit rządzących. Stąd o pojęciu absencji można mówić w kategoriach absencji zawinionej i niezawinionej. Pierwsza z nich stanowi świadomą decyzję osoby uprawnionej do głosowania o niewzięciu udziału w wyborach. Źródłem tego rodzaju zachowania może być zarówno brak zaufania do elit politycznych, jak i sceptycyzm wobec wagi pojedynczego głosu w procesie wyborczym. Absencja niezawiniona wynika z czynników niezależnych od wyborców. Do jej przyczyn można zaliczyć np. przebywanie poza miejscem zamieszkania, brak możliwości oddania głosu, czy błąd w spisie wyborców.

W Polsce frekwencja w wolnych wyborach parlamentarnych od 1991 r. kształtowała się na poziomie 40,6 proc. – 61,74 proc., w prezydenckich od 1990 r. na poziomie 42,3 proc. – 68,2 proc., zaś w samorządowych od 1990 r. osiągała od 33,8 proc. do 54,9 proc. Zdecydowanie najmniejszą popularnością cieszą się wybo-

²¹ A. Żukowski, *Partycypacja wyborcza kobiet – wyzwania i dylematy*, Poznań 2011, s. 2.

²² B. Michalak, A. Sokala, *Leksykon prawa wyborczego i referendalnego oraz systemów wyborczych*, Warszawa 2010, s. 9.

²³ M. Cześnik, *Partycypacja wyborcza Polaków*, Warszawa 2009, s. 4.

²⁴ M. N. Franklin, *Electoral Participation*, [w:] L. LeDuc, R. G. Niemi, P. Norris (red.), *Comparing Democracies. Election and Voting in Global Perspective*, Thousand Oaks 1996, s. 220.

²⁵ M. Musiał-Karg, *Metody zwiększania frekwencji wyborczej. Polska a doświadczenia innych państw*, [w:] A. Stelmach (red.) *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, Poznań 2011, s. 86.

ry do Parlamentu Europejskiego, w których udział w 2004 r. wzięło zaledwie 20,9 proc. obywateli, w 2009 r. 24,5 proc., zaś w 2014 r. 23,85 proc. W 2019 r. było to już 45,68 proc. Warto odnotować wyraźny wzrost frekwencji wyborczej w wyborach w 2018 r. i 2019 r. Mimo większej liczby głosujących, poziom partycypacji wyborczej nadal jednak odbiega od tego, który obserwujemy w wielu państwach Europy Zachodniej. Wydaje się to wynikać zarówno z braku przekonania o znaczeniu oddanego głosu, jak i z braku zainteresowania polityką, tradycji głosowania i historycznie uwarunkowanych postaw sprzeciwu wobec elit rządzących. Doświadczenia lat Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w znaczącym stopniu wpłynęły na ukształtowanie mentalnego podejścia Polaków do otaczającej rzeczywistości i systemu politycznego²⁶. Mimo postępującego od 1989 r. procesu demokratyzacji systemu politycznego i urynkowania gospodarki, nie udało się w pełni wykształcić aktywnych postaw obywateli, które mogłyby wpływać na wysoką frekwencję wyborczą wśród Polaków i ich dużą aktywność społeczną. Okres realnego socjalizmu opierał się na narracji dzielącej Polaków na „oni” i „my”, czyli rządzący i rządzeni. Taki rodzaj myślenia na długi czas zakorzenił się w świadomości Polaków, budując poczucie niechęci, bierności i politycznej alienacji. Mając na uwadze, iż zmiany społeczne wymagają więcej czasu i determinacji niż zmiany gospodarcze czy polityczno-institutionalne, należy przyjąć, że postawy i zachowania wyborcze Polaków w dłuższej perspektywie mogą ulec zmianie. Wynikać to będzie m.in. z poszerzenia źródeł czerpania informacji oraz ze zmiany sposobu uprawiania polityki.

Partycypacja wyborcza młodych Polaków

Jednym z ważniejszych czynników wpływających na aktywność wyborczą jest wiek. Prawidłowością, która znajduje swoje potwierdzenie w wynikach kolejnych wyborów, jest fakt, że w najmłodszych grupach wyborców frekwencja jest najniższa. Jest to charakterystyczne nie tylko dla wyników w Polsce, ale także pozostałych państw europejskich. *W przypadku demokracji zachodnich, źródła zjawiska są inne niż w Polsce, gdzie niegłosowanie jest jedną z konsekwencji zdominowania systemu wartości młodzieży przez wartości takie jak rodzina, przyjaciele, ciekawa i dobrze płatna praca*²⁷. W dojrzałych demokracjach, wpływ na niską frekwencję ma małe zainteresowanie polityką, a także znacznie większa mobilność przestrzenna młodego pokolenia.

Z punktu widzenia weryfikacji tezy niniejszej artykułu interesujące podejście do partycypacji młodzieży przedstawili naukowcy, badający problematykę edukacji i partycypacji młodzieży, Klaus Hurrelmann i Christian Palentien. Analizując zaangażowanie polityczne młodzieży, zaprezentowali szerokie ujęcie partycypacji, wyróżniając 1) model wywierania bezpośredniego wpływu tj. przyznanie czynnego

²⁶ M. Fronia, *Czy refleksyjny pragmatyzm? Próba analizy przemian społeczno-politycznych w Polsce po 1989 roku*, [w:] pod red. A. Gawkowska, P. Gliński, A. Kościański, *Teorie wspólnotowe a praktyka społeczna: obywatelskość, polityka, lojalność*, Warszawa 2005, s. 297.

²⁷ J. Dzwonczyk, *Absencja wyborcza w Polsce po 1989 roku*, Kraków 2004, s. 66.

prawa wyborczego młodszym osobom lub zastosowanie tzw. głosowania rodzinnego, 2) model konsultacyjnego wywierania wpływu, rozumianego jako udział w młodzieżowych radach, funkcjonujących na poziomie gminy, 3) model adwokackiego wywierania wpływu, w którym głos ludzi młodych jest reprezentowany przez rzeczników²⁸. Próbę zdefiniowania zjawiska uczestnictwa ludzi młodych podjęła również Australijska Fundacja Młodzieży, proponując interpretowanie tego zagadnienia jako specjalnego rodzaju partnerstwa międzypokoleniowego, którego celem jest osiągnięcie przez młodych ludzi satysfakcjonującej pozycji w społeczeństwie, w sposób, który umożliwi ogółowi społeczeństwa czerpanie korzyści z kreatywności i pracy młodzieży²⁹.

Partycypację można również analizować na trzech płaszczyznach, tj. ogólnej, organizacji oraz osobistej. Problematyka pracy, odnosząca się do młodych jako kategorii obywateli, posiadających prawa wyborcze, determinuje konieczność analizowania zjawiska uczestnictwa ludzi młodych w życiu politycznym na poziomie ogólnym. Zjawisko partycypacji politycznej młodzieży przybliżone zostało również przez Ian'a Fyfe, który wyróżnił trzy kategorie wraz z odpowiadającymi im rodzajami aktywności. Pierwszą kategorią jest tzw. uczestnictwo bierne, które cechuje korzystanie z czynnego prawa wyborczego, animowanie dyskusji wokół spraw politycznych, zainteresowanie problematyką polityczną, a także agitowanie na rzecz konkretnej opcji politycznej. Kolejnym rodzajem uczestnictwa jest kategoria obejmująca aktywny udział w wydarzeniach politycznych, wspieranie danego ugrupowania lub kandydata. Ostatnią, a zarazem najwyższą formą zaangażowania, jest tzw. uczestnictwo czynne, które cechuje bezpośrednie zaangażowanie w kampanię wyborczą, członkostwo w partii, korzystanie z biernego prawa wyborczego, gromadzenie środków finansowych na wydarzenia polityczne, a także sprawowanie funkcji publicznych³⁰.

Wybory prezydenckie i parlamentarne 2015 r. zakończyły się zwycięstwem kandydatów Prawa i Sprawiedliwości. W pierwszej turze wyborów prezydenckich udział wzięło zaledwie 43,7 proc. osób młodych uprawnionych do głosowania. Badanie Ipsos dla TVP, TVN24 i Polsat News wskazuje, że w grupie wiekowej do 29. roku życia najwięcej głosów otrzymał kandydat, który nie wszedł do drugiej tury tj. Paweł Kukiz (41,1 proc.). Dwa razy mniej, bo 20,7 proc. głosów otrzymał kandydat Prawa i Sprawiedliwości Andrzej Duda. Z kolei Bronisława Komorowskiego poparło zaledwie 13,8 procent młodych.

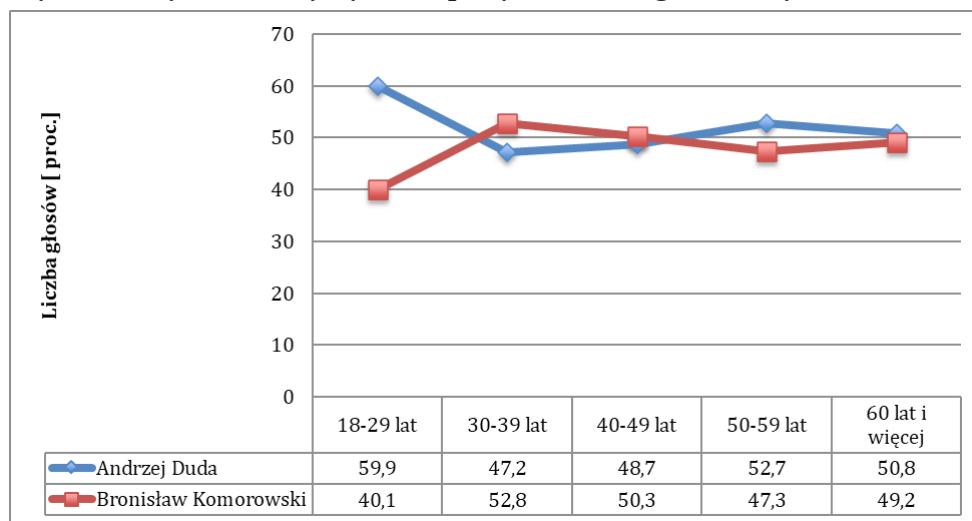
²⁸ S. Debiel, (*Sozial*)-Pädagogische Positionsmarkierung von Partizipation, [w:] W. D. Bukow, S. Spindler (red.), *Die Demokratie entdeckt ihre Kinder. Politische Partizipation durch Kinder- und Jugendforen*, Opladen 2000, s. 39–40.

²⁹ M. Brzezińska, A. Olszówka, *Uczestnictwo młodzieży. Pakiet Edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu*, część 1, Warszawa 2007, s. 8.

³⁰ I. Fyfe, *Researching youth political participation in Australia. Arguments for and expanded focus*, [w:] http://www.research.ed.ac.uk/portal/files/18743879/Researching_youth_political_participation.pdf, dostęp: październik 2016, Edinburgh 2009, s. 38.

Przeprowadzona 24 maja 2015 r. druga tura głosowania, w której udział wzięło 55,34 proc. uprawnionych, zaowocowała wyborem kandydata Prawa i Sprawiedliwości na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej³¹. Z badania „late poll” przeprowadzonego przez Ipsos dla TVP, TVN24 i Polsat News wynika, że w grupie wiekowej 18–29 lat zdecydowane zwycięstwo odniósł kandydata Prawa i Sprawiedliwości.

Wykres 1. Wyniki II tury wyborów prezydenckich wg. wieku wyborców

Źródło: Ipsos dla TVP, TVN24, Polsat News

Andrzej Duda uzyskał 59,9 procent poparcia, zaś Bronisław Komorowski 40,1 procent. Różnica na poziomie blisko 20 punktów procentowych jest większa niż występująca w innych grupach wyborczych wiekowych. W kategorii wiekowej 30–39 lat różnica wynosiła 5,6 p.p. na korzyść Bronisława Komorowskiego. Wśród osób w wieku 40–49 to zaledwie 0,6 p.p. przewagi kandydata Platformy Obywatelskiej nad kandydatem Prawa i Sprawiedliwości. Tendencja ta zmienia się na korzyść Andrzeja Dudy w grupie wiekowej 50–59 lat (5,4 p.p. przewagi) oraz wśród osób powyżej 60. roku życia (1,6 p.p.). Jednakże największa różnica na korzyść kandydata PiS to różnica w najmłodszej grupie wyborców.

Równie ciekawa co analiza wyników wyborów prezydenckich jest prezentacja wyników wyborów parlamentarnych 2015 r. Preferencje wyborcze w grupie wiekowej 18–29 lat najbardziej odbiegały od generalnych wyników wyborów.

³¹ Sprawozdanie z wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniach 10 i 24 maja 2015 r., http://prezydent2015.pkw.gov.pl/pliki/1434721509_Sprawozdanie_proc.20PKW_proc.20z_proc.20wyborow_proc.20na_proc.20Prezydenta_proc.20RP_proc.202015_proc.20r.pdf

W październikowym badaniu Centrum Badania Opinii Społecznej³², swój udział w wyborach zadeklarowało 63 proc. Polaków i 58 proc. młodych wyborców w wieku od 18 do 24 roku życia. W tym samym badaniu analizie poddane zostały również preferencje partyjne młodych wyborców według deklarowanych poglądów politycznych. W tej grupie wyborców najbardziej zmobilizowanym elektoratem były osoby o wyrazistych poglądach prawicowych i lewicowych. Aż 42 proc. osób o poglądach centrowych nie podjęło decyzji o udziale w wyborach. Wśród młodych osób o poglądach prawicowych największą popularnością cieszyło się ugrupowanie Pawła Kukiza (24 proc.) i partia Jarosława Kaczyńskiego (18 proc.). Te dwie opcje dystansowały konkurentów. Na ówczesną partię rządząca planowało głosować najwięcej osób o poglądach lewicowych (27 proc.) oraz poglądach centrowych (24 proc.).

Poddając analizie wiek osób deklarujących udział w październikowych wyborach parlamentarnych, należy zwrócić uwagę na fakt, że ze statystycznego punktu widzenia wyborcy Komitetów Wyborczych: Prawo i Sprawiedliwość, Zjednoczona Lewica oraz Platforma Obywatelska byli znacznie starsi niż wyborcy Komitetów Kukiz '15 oraz Nowoczesna Ryszarda Petru. *Niemal trzech na dziesięciu (29 proc.) deklarujących zamiar oddania głosu na Komitet Wyborczy Kukiz '15 ma poniżej 25 lat, a większość (53 proc.) to osoby poniżej 35 roku życia*³³. Z kolei wśród wyborców ugrupowania Ryszarda Petru aż 31 proc. stanowiły osoby w wieku 25–34 lata. Zarówno średnia wieku, jak i rozkład wieku w elektoratach prowadzą do wniosku, że najmłodsze elektoraty posiadały ugrupowania debiutujące na scenie politycznej. Fundamentem elektoratów największych partii są najstarsi wyborcy, powyżej 55. roku życia.

W wyborach największe poparcie wśród młodych (26,6 proc.) otrzymało Prawo i Sprawiedliwość. Należy zauważyć, że był to wynik o ponad 10 p.p. mniejszy niż poparcie wśród wszystkich uprawnionych do głosowania osób. Aż 20,6 proc. młodych do 29. roku życia oddało swój głos na Komitet Wyborczy Wyborców Kukiz'15. To blisko o 12 p.p. większe poparcie niż wśród ogółu społeczeństwa. Wyższy wzrost poparcia w grupie najmłodszych wyborców można zaobserwować jedynie w przypadku Komitetu Wyborczego KORWIN, który otrzymał 16,8 proc. poparcia wśród najmłodszych wyborców. Na Platformę Obywatelską głos oddało zaledwie 14,4 proc. młodych wyborców, co stanowi wynik o 10 p.p. niższy niż uzyskany przez tę partię w wyborach. Nowoczesna Ryszarda Petru wśród najmłodszych otrzymała 7,8 proc., co jest rezultatem porównywalnym do końcowego wyniku wyborczego. Najmniejsze poparcie w grupie młodych Polaków otrzymały: Partia Razem (5,2 proc.), Polskie Stronnictwo Ludowe (3,7 proc.) oraz Zjednoczona Lewica (3,4 proc.).

³² W. Kazanecki, *Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne w latach 1989–2015. Deklaracje ludzi młodych na tle ogółu badanych*, Warszawa 2015, s. 11.

³³ B. Badora, *Kim są wyborcy, czyli społeczno-demograficzne portrety największych potencjalnych elektoratów*, Warszawa 2015, s. 3.

Tabela 2. Wynik wyborczy Komitetów Wyborczych w 2015 r. a wynik wyborczy w grupie wiekowej 18–29 lat

Komitet Wyborczy	Wynik wyborczy [proc.]	Wynik wyborczy w grupie wiekowej 18–29 lat [proc.]
Prawo i Sprawiedliwość	37,58	26,6
Platforma Obywatelska	24,09	14,4
Kukiz '15	8,81	20,6
Nowoczesna Ryszarda Petru	7,60	7,8
Polskie Stronnictwo Ludowe	5,13	3,7
Zjednoczona Lewica	7,55	3,4
Korwin	4,76	16,8
Razem	3,62	5,2

Źródło: Ipsos dla TVP, TVN24, Polsat News

Analiza powyższych danych pozwala wysnuć wniosek, iż najmłodsza grupa wyborców w największym stopniu oczekiwała zmian na scenie politycznej, a swoje nadzieje wiązała z wyrazistymi kandydatami „antyestablishmentowymi”. Ponad 1/3 młodych wyborców w 2015 r. zagłosowała na ugrupowania antysystemowe. To wynik 3-krotnie wyższy niż poparcie ogółu uprawnionych do głosowania Polaków. W grupie wyborców do 29. roku życia, suma wyników partii, deklarujących się jako „antyestablishmentowe” wyniosła aż 37,4 proc. Dużą popularnością wśród najmłodszych wyborców cieszyli się również kandydaci Prawa i Sprawiedliwości, w tym zwycięzca wyborów prezydenckich Andrzej Duda. Mimo iż niska frekwencja wśród młodych wyborców (43,7 proc.) zmniejsza ich wpływ na wyniki wyborów, to ta grupa wyborcza miała wpływ na wyniki pierwszej i drugiej tury wyborów prezydenckich, a w rezultacie wpłynęła na nastroje wyborcze i wynik wyborów parlamentarnych.

W wyborach parlamentarnych, który odbyły się 13 października 2019 r., wzięło udział 46,4 proc. wyborców w wieku od 18. do 29. roku życia.³⁴ W przedwyborczym badaniu przeprowadzonym na ogólnopolskiej grupie osób w wieku 18–30 lat, udział w wyborach zadeklarowało 62,2 proc. młodych wyborców.³⁵

³⁴ Badanie Ipsos dla TVP, TVN24, Polsat News przeprowadzone w niedzielę 13 października 2019 r.

³⁵ Badanie zrealizowane w dniach 5–23 września 2019 r. metodą CATI przez Centrum Badań Marketingowych INDICATOR na ogólnopolskiej grupie osób w wieku 18–30 lat. W badaniu wzięło udział N=1200. Próba była reprezentatywna ze względu na takie zmienne jak: płeć, wiek, województwo, wielkość miejsca zamieszkania.

Tabela 3. Wynik wyborczy Komitetów Wyborczych w 2015 r. a wynik wyborczy w grupie wiekowej 18–29 lat.

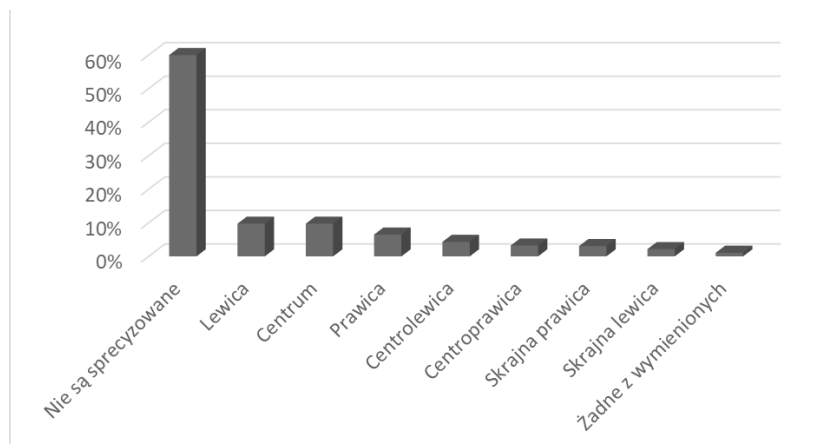
Komitet Wyborczy	Wynik wyborczy [proc.]	Wynik wyborczy w grupie wiekowej 18–29 lat [proc.]
Prawo i Sprawiedliwość	43,6	26,2
Koalicja Obywatelska PO, N i PL Zieloni	27,4	24,0
Konfederacja	6,4	20,2
Sojusz Lewicy Demokratycznej	11,9	17,7
Polskie Stronictwo Ludowe	9,6	10,3

Źródło: Ipsos dla TVP, TVN24, Polsat News

Analizując poparcie poszczególnych ugrupowań w 2015 r. i Komitetów Wyborczych w 2019 r., warto odnotować brak znaczących zmian w preferencjach wyborczych młodych Polaków (pomimo wejścia w grupę wiekową 18–30 lat przedstawiciele kolejnych czterech roczników). Prawo i Sprawiedliwość odnotowało niewielki spadek poparcia (0,4 p.p). Z kolei Koalicja Obywatelska uzyskała w tej grupie o 1,8 p.p. większe poparcie niż poparcie Platformy Obywatelskiej i Nowoczesnej z 2015 r. Kluczem do zrozumienia wyniku wyborczego Komitetu Wyborczego Konfederacja może być poparcie Komitetu Wyborczego KORWiN w 2015 r. (16,6 proc.) oraz Komitetu Wyborczego Wyborców Kukiz '15 (20,6 proc.). Głosy tego ostatniego Komitetu wpłynęły również pozytywnie na wynik Komitetu Wyborczego Polskie Stronictwo Ludowe w 2019 r., który był o 6,6 p.p. wyższy niż w 2015 r. Największy wzrost poparcia wśród młodych Polaków odnotowały ugrupowania lewicowe. O ile w 2015 r. Komitety Zjednoczonej Lewicy i partii Razem poparło w sumie 8,6 proc. młodych wyborców, to w 2019 r. na Komitet Sojusz Lewicy Demokratycznej³⁶ swój głos oddało aż 17,7 proc. osób młodych. Uzasadnieniem dla takiego stanu rzeczy może być tzw. premia za zjednoczenie ugrupowań lewicowych, efekt świeżości ugrupowania Roberta Biedronia, a także deklarowane poglądy młodego pokolenia.

³⁶ Z list KW Sojusz Lewicy Demokratycznej kandydowali przedstawiciele SLD, Wiosny i partii Razem.

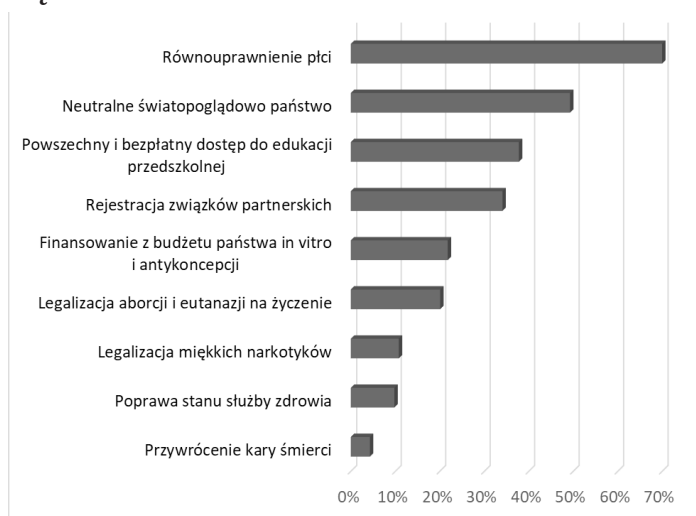
Wykres 2. Deklarowane poglądy polityczne

Źródło: opracowanie własne, badanie „Determinanty partycypacji wyborczej młodych Polaków w 2019 r.”

W przedwyborczym badaniu „Determinanty partycypacji wyborczej młodych Polaków w 2019 r.”³⁷ aż 60,1 proc. respondentów wskazało, że nie posiada sprecyzowanych poglądów politycznych. Jednakże szczegółowa analiza wyników uwidacznia, jak ważne są kwestie socjalne i lewicowe dla najmłodszych wyborców.

Wykres 3. Najważniejsze problemy społeczne, które powinny być rozwiązane przez rząd

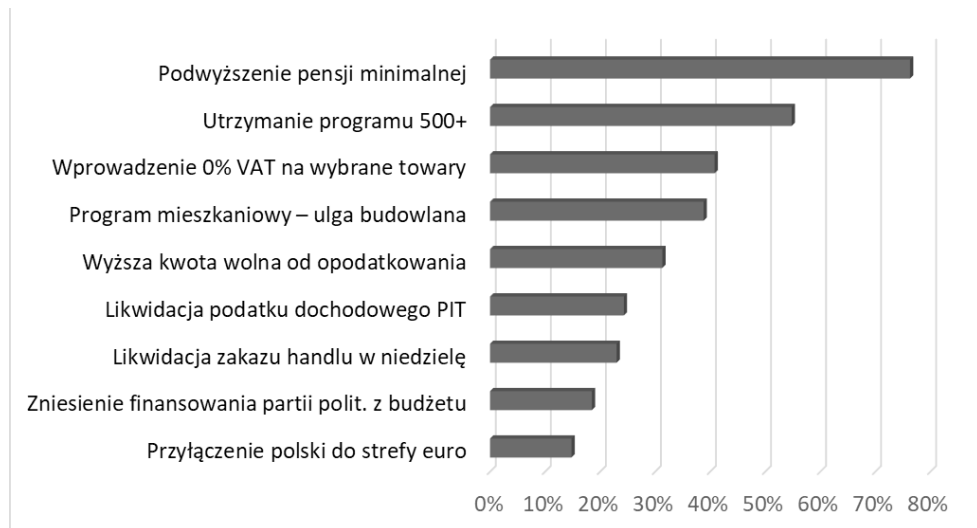

Źródło: opracowanie własne, badanie „Determinanty partycypacji wyborczej młodych Polaków w 2019 r.”

³⁷ Badanie zrealizowane w dniach 5–23 września 2019 r. metodą CATI przez Centrum Badań Marketingowych INDICATOR na ogólnopolskiej grupie osób w wieku 18–30 lat. W badaniu wzięło udział N=1200. Próba była reprezentatywna ze względu na takie zmienne jak: płeć, wiek, województwo, wielkość miejsca zamieszkania.

Na pytanie o najważniejsze problemy społeczne, które powinien rozwiązać przyszły rząd, najwięcej osób młodych wskazało kwestie równouprawnienia płci (70,3 proc.), neutralnego światopoglądowo państwa (49,3 proc.), powszechnego i bezpłatnego dostępu do edukacji przedszkolnej (37,8 proc.), a także rejestracji związków partnerskich (34,1 proc.). Co piąte wskazanie dotyczyło legalizacji aborcji i eutanazji na życzenie.

Wykres 4. Najważniejsze problemy gospodarcze, które powinny być rozwiązane przez rząd

Źródło: opracowanie własne, badanie „Determinanty partycypacji wyborczej młodych Polaków w 2019 r.”

Z kolei w odniesieniu do problemów gospodarczych najwięcej wskazań dotyczyło podwyższenia pensji minimalnej (76,3 proc.), utrzymania programu 500+ (54,8 proc.), wprowadzenia zerowej stawki VAT na niektóre produkty (40,8 proc.) oraz programu mieszkaniowego (38,8 proc.). 23 proc. wskazań dotyczyło kwestii zakazu handlu w niedzielę.

W tym samym badaniu 83,3 proc. młodych Polaków zadeklarowało, że bierze/brało udział w wyborach. Zaledwie 2,6 proc. z nich deklaruje, że „zawsze bierze udział w wyborach”. Do najważniejszych motywacji należą: chęć poparcia konkretnego ugrupowania (68,7 proc.), chęć zmiany obecnej sytuacji politycznej (44,1 proc.) oraz przeświadczenie o wadze pojedynczego głosu (26,3 proc.). Z kolei 16 proc. osób młodych deklaruje, że nigdy nie chodzi na wybory. Wśród najważniejszych przyczyn braku udziału w wyborach wskazują: brak zaufania do polityków, znudzenie polityką i układami politycznymi, a także krytyczną ocenę polityków. Zdecydowana większość głosujących młodych dokonuje wyboru zgodnie ze swoimi przekonaniem i głosuje na ugrupowanie, które popiera (86,5 proc.). 83,7 proc. uznaje

swoj wybór za autonomiczny. Na grupę 16 proc. młodych osób wpływ ma opinia rodziny lub znajomych. Należy wskazać, że wiedza ludzi młodych na temat sposobu oddania głosu oraz miejsca lokalu wyborczego jest na bardzo wysokim poziomie. Aż 87,5 proc. deklaruje, że sposób głosowania w wyborach parlamentarnych jest prosty lub bardzo prosty. Wiedzę o tym gdzie znajduje się właściwy lokal wyborczy posiada aż 98,8 proc. młodych wyborców. Pozytywnym aspektem badania jest przeświadczenie ponad 85-procentowej grupy osób młodych o tym, że głosowanie to obowiązek każdego obywatela. Z tym stwierdzeniem nie zgodziło się niespełna 2 proc. badanych. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w opinii zdecydowanej większości młodych, że każdy wyborca, choć w niewielkim stopniu, wpływa na sytuację w kraju (82,9 proc.).

Zainteresowanie polityką wśród młodych Polaków

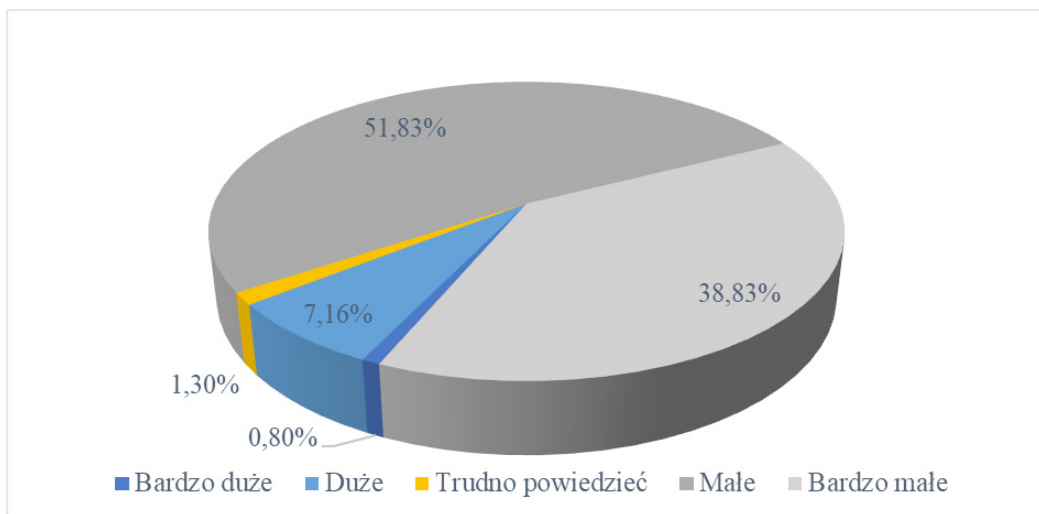
Od 1989 r. zainteresowanie polityką wśród Polaków nie uległo wielkim przeobrażeniom i utrzymuje się na stałym poziomie³⁸. Najwięcej obywateli wykazuje średnie zainteresowanie tym co się dzieje w życiu politycznym. Na przestrzeni 26 lat, czyli do 2015 r., można zaobserwować niewielkie zmiany dotyczące wzrostu zainteresowania, np. w 1995 r. Przez znaczną część tego okresu utrzymywało się ono na poziomie 8–14 proc. Znacznie większą grupę stanowią osoby, które w niewielkim lub żadnym stopniu nie interesują się polityką. To grupa aż 35–49 proc. Polaków. W 2015 r. można było zaobserwować wzrost zainteresowania polityką, co ma związek z faktem, że był to rok „podwójnie” wyborczy. Świadczy o tym nie tyle powiększenie się grupy osób, które uważnie lub dość uważnie śledzą wydarzenia polityczne, lecz malejący odsetek osób, które nie wykazują zainteresowania polityką. *Ten odsetek zmniejszył się od 2013 roku o 10 p.p. i dla pierwszych trzech kwartałów 2015 roku wynosi 36 proc.*³⁹

Podobne zmiany w zainteresowaniu polityką można zaobserwować w grupie wyborców w wieku od 18 do 24 lat. Jednakże to, co wyróżnia elektorat najmłodszych, to fakt, że odsetek niezainteresowanych lub w małym stopniu zainteresowanych polityką osób jest znacznie wyższy niż wśród ogółu populacji. W ciągu 26 lat młodzi *rzadziej niż ogół badanych odpowiedzieli, że ich zainteresowanie polityką jest bardzo duże (13 proc.) lub duże (4–5 proc.). Częściej natomiast swoje zainteresowanie tą dziedziną określali jako nikłe (25–37 proc.) lub żadne (16–27 proc.)*⁴⁰. Znajduje to swoje potwierdzenie w badaniu zrealizowanym w dniach 5–23 września 2019 r. metodą CATI przez Centrum Badań Marketingowych INDICATOR na ogólnopolskiej grupie osób w wieku 18–30 lat.

³⁸ W. Kazanecki, *Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne w latach 1989–2015. Deklaracje ludzi młodych na tle ogółu badanych*, Warszawa 2015, s. 1.

³⁹ Tamże, s. 3.

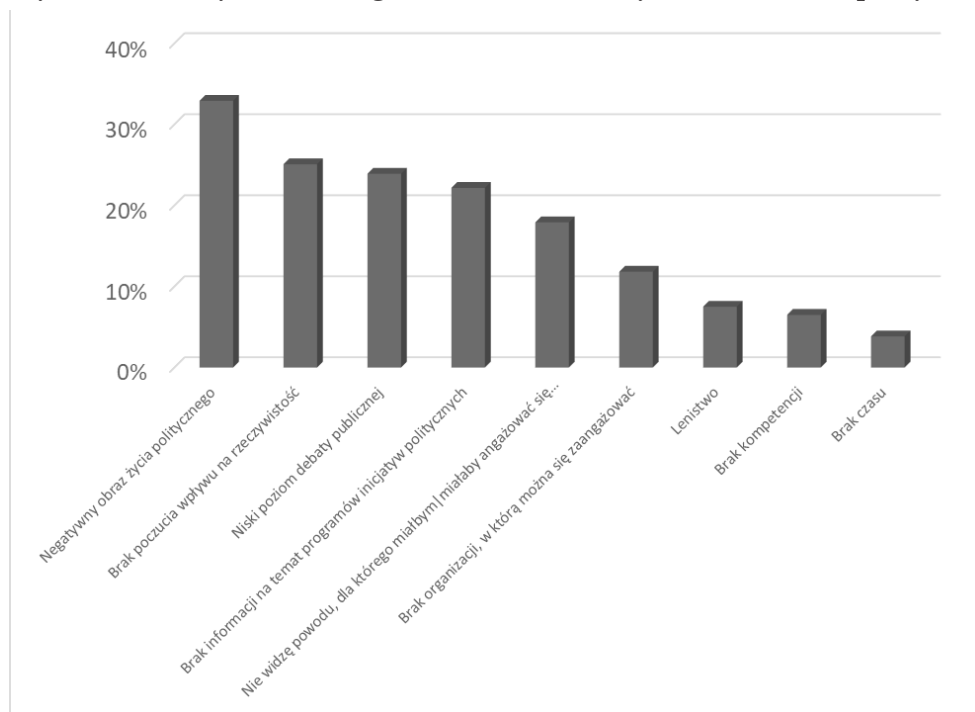
⁴⁰ Tamże, s. 4.

Wykres 5. Ocena własnego poziomu zainteresowania polityką

Źródło: opracowanie własne, badanie „Determinanty partycypacji wyborczej młodych Polaków w 2019 r.”

Aż 90,7 proc. najmłodszych wyborców ocenia własny poziom zainteresowania polityką jako mały lub bardzo mały. To z pewnością wpływa na poziom zaangażowania w życie społeczne i polityczne. Warto nadmienić, że w tym samym badaniu największa grupa badanych (47,6 proc.) oceniła zaangażowanie społeczne ludzi młodych jako średnie. Z kolei zaangażowanie osób młodych w życie polityczne jest uważane przez 63,2 proc. młodych wyborców za małe lub bardzo małe. Zdaniem młodych czynnikami decydującymi o aktywności młodego pokolenia w życiu społecznym są w największym stopniu wyznawane wartości (50,2 proc.), poczucie odpowiedzialności (41,8 proc.) oraz wpis w CV (38,1 proc.). Inaczej sprawa wygląda jeśli chodzi o zaangażowanie w życie polityczne. Tu decydujący wpływ mają względy pragmatyczne i materialne. Czynnikami decydującymi są bowiem korzyści materialne (45,7 proc.), zdobycie doświadczenia i umiejętności (42,4 proc.) oraz poznanie innych ludzi (38,1 proc.).

Wykres 6. Powody braku zaangażowania ludzi młodych w działalność polityczną

Źródło: opracowanie własne, badanie „Determinanty partycypacji wyborczej młodych Polaków w 2019 r.”

Czynnikami, które w największym stopniu wpływają na brak zaangażowania młodych w życie polityczne, są negatywny obraz życia politycznego (32,9 proc.) i brak poczucia wpływu na rzeczywistość (25,1 proc.). W najmniejszym stopniu na brak zaangażowania wpływa brak czasu (3,8 proc.), brak kompetencji (6,5 proc.) i lenistwo (7,5 proc.). W tym samym badaniu na uwagę zasługuje wysoki odsetek osób deklarujących udział w zbiórkach pieniędzy na inicjatywy społeczne (76,2 proc.). W odniesieniu do inicjatyw politycznych ten rodzaj aktywności deklaruje zaledwie 0,4 proc. młodych Polaków.

Oprócz niskiego poziomu zainteresowania wydarzeniami politycznym, przejawem bierności społecznej młodych jest niski odsetek zaangażowanych w organizacje wolontariackie⁴¹. Zaledwie 22 proc. osób do 25. roku życia i 12 proc. w wieku 26–35 lat deklaruje zaangażowanie w wolontariat. Wymowne, że w działanie partii politycznych lub organizacji harcerskich angażuje się tylko 1 proc. osób do 30 roku życia⁴². Warto zauważyć, że zależności między zainteresowaniem polityką a poglą-

⁴¹ J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2013*, www.diagnoza.com, dostęp: marzec 2017, Warszawa 2013, s. 378

⁴² M. Boni, K. Szafraniec, *Młodzi 2011*, http://zds.kprm.gov.pl/sites/default/files/pliki/mlodzi_2011_printerfriendly.pdf, dostęp: marzec 2017, Warszawa 2011, s. 283.

dami politycznymi są istotne statystycznie, o czym świadczy wynik testu V Carmera dla tej zależności⁴³.

Największą grupę osób zainteresowanych polityką stanowią ludzie o poglądach prawicowych (48 proc.) oraz centrowych (26 proc.). Z drugiej strony wśród wyborców deklarujących się jako centrowi najliczniejsze są postawy wyrażające średnie i nikłe zainteresowanie polityką (po około jednej trzeciej). *Aż 62 proc. osób nieinteresujących polityką na pytanie o poglądy polityczne odpowiedziało „trudno powiedzieć”⁴⁴.*

Podsumowanie

Jednym z ważniejszych wątków debaty dotyczącej wyników wyborów w 2015 r. i 2019 r. była partycypacja wyborcza młodych Polaków i jej uwarunkowania. W dyskusji tej pierwszym wyzwaniem jest wskazanie jednorodnej definicji młodzieży. Szerokie spektrum definicyjne wynika przede wszystkim z różnorodnej problematyki badawczej. Inaczej definiowane są osoby młode w kontekście rynku pracy, inaczej w kontekście edukacji, inaczej zaś na gruncie prawa cywilnego czy karnego. W pracy przyjęto założenie, że osoba młoda to osoba, która uzyskała pełną zdolność do czynności prawnych, posiada czynne prawo wyborcze i nie weszła jeszcze w umowny wiek dorosłości tj. nie ukończyła 30. roku życia.

Tak przyjęte ramy definicyjne pozwalają określić liczebność grupy na poziomie 5 449 660 osób, co stanowi 14,27 proc. ogółu dorosłej populacji w 2019 r. W kontekście rozważań na temat wpływu ludzi młodych na wynik wyborów należy zwrócić uwagę, że liczba młodych wyborców będzie systematycznie spadać, towarzyszyć temu będzie i tak niewielki już potencjał wpływu tej grupy na wyniki wyborów⁴⁵. Z drugiej strony potencjału tej grupy nie należy lekceważyć: w znacznym stopniu to ona przesądziła o kształcie rozstrzygnięć wyborczych w 2015 r.

To, co wyróżnia najmłodszych wyborców, to fakt, że odsetek niezainteresowanych lub w małym stopniu zainteresowanych polityką osób jest w tej grupie znacznie wyższy niż wśród ogółu populacji. W odpowiedzi na wyzwania dotyczące nikłego zainteresowania i korzystania w niewielkim stopniu przez młodych ludzi z czynnego i biernego prawa wyborczego należałoby zastanowić się nad formami politycznego aktywizowania tej grupy społecznej. Kluczową kwestią jest rozpoczęcie współpracy na poziomie lokalnym. Warto wspierać działania uczniów podejmowane w szkołach. Współpraca samorządu uczniowskiego z dyrekcją, młodzieżowych rad gmin z władzami lokalnymi, daje młodym poczucie wzajemnego zrozumienia, zaangażowania, ale przede wszystkim – możliwość podejmowania realnych działań i współdecydowania w kwestiach ich dotyczących. Ważne jest, aby słuchać

⁴³ W. Kazanecki, *Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne w latach 1989–2015. Deklaracje ludzi młodych na tle ogółu badanych*, Warszawa 2015, s. 4.

⁴⁴ Tamże, s. 4.

⁴⁵ Dane GUS, w: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-piramida/>

głosu młodych osób oraz opierać relacje na zasadzie współpracy, wzajemnego zrozumienia, a także włączania w konsultacje i procesy decyzyjne. Nieustannie należy budować tożsamość społeczną młodych osób. Młodzi powinni mieć poczucie, że mają realny wpływ na otaczającą ich rzeczywistość, mają możliwość kreowania zmian i wyznaczania nowych trendów. Zmiana świadomości społeczeństwa oraz budowanie zaufania społecznego to długi i trudny proces, dlatego warto podejmować małe kroki, by sukcesywnie zmieniać podejście młodych do aktywnego działania na rzecz społeczności czy to poprzez zaangażowanie pomocowe, aktywność w sferze polityki, czy też udział w wyborach. Tak rozumiana tożsamość społeczna młodych powinna być budowana w toku edukacji i angażować dyrekcję szkoły, radę rodziców, samorządy gminy i organizacje pozarządowe. Rozwiązanie problemów młodych ludzi jest strategicznym zadaniem, przed którym stoi polski rząd i polskie społeczeństwo. Wzorem niemieckim, włączenie ludzi młodych w procesy decyzyjne i konsultacyjne w drodze stałego, usystematyzowanego dialogu na poziomie centralnym i wojewódzkim, powinno być nieodłącznym elementem prac nad strategią i programami im dedykowanymi. Wykorzystanie potencjału organizacji młodzieżowych i ludzi w nich zrzeszonych byłoby możliwe dzięki stworzeniu Międzyresortowego Zespołu ds. Młodzieży, będącego głosem młodego pokolenia w dialogu z rządzącymi – na wzór istniejących już podobnych rozwiązań w Niemczech, Finlandii, czy Słowenii.

Dostępne prace naukowe, artykuły prasowe, a także badania pozwalają wysnuć wnioski o uśpionym, lecz nie decydującym wpływie młodego pokolenia na wyniki wyborów. Zarówno liczebność młodej części populacji, poziom zaangażowania i zainteresowania polityką stanowią zaprzeczenie tezy o decydującym wpływie ludzi młodych na wyniki wyborów w 2015 r. i 2019 r. Z drugiej strony analiza zaangażowania kandydatów w wyborach prezydenckich i parlamentarnych w Internecie umożliwia skonstruowanie założenia o drzemającym w młodym pokoleniu uśpionym potencjale wpływu na wyniki wyborów w przyszłości. Za pomocą dostępnych w mediach społecznościowych narzędzi mogą oni kreować wirtualną rzeczywistość, wpływać na przebieg kampanii oraz nastroje pozostałej części wyborców.

Dostępne opracowania nie pozwalają udzielić pełnej odpowiedzi na nurtujące pytanie o czynniki determinujące wybory polityczne dokonywane przez młodych wyborców politycznych. W tym kontekście warto byłoby przeprowadzić badania i pogłębioną analizę, dotyczącą postaw młodych Polaków, ich poglądów, sytuacji materialnej i wyborów politycznych.

Słowa kluczowe:

Partycypacja,
młodzi wyborcy,
wybory,
frekwencja.

Key words:

Participation,
young voters,
elections,
turnout.

Determinants of young Poles' election participation – conditions and challenges

Summary

The source of this data are reports from international research centers, the Central Statistical Office, as well as national programs and strategies dealing with youth issues. The article also presents the results of a research project coordinated by the author of the article. The study ‚Determinants of young Poles' election participation in 2019' was carried out by the INDICATOR Marketing Research Center at the request of Konrad Adenauer Foundation by means of computer-assisted telephone interviews (so-called CATI). 1200 interviews were carried out on a nationwide group of people aged 18–30. The sample was representative due to such variables as: gender, age, voivodship, size of the city of residence. The study was carried out on September 5–23, 2019. The conducted analyzes are a valuable source of information on the political attitudes of contemporary Polish youth, and also indicate the lack of involvement of Polish youth in social and political life and the great potential of this group of voters to influence the election result.